

**Moderne en betaalbare pensioenen
voor alle werknemers**
Geactualiseerde agenda met aanbevelingen voor
het decentrale pensioenoverleg voor de komende jaren

17 mei 2001

Publicatienr. 05/01

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	3
1.1	Recent vernieuwde pensioenregelingen	5
2.	De aanbevelingen	6
2.1	Algemeen	6
2.2	Het niveau van de pensioenfranchise	6
2.3	Kostenbeheersing	7
2.4	Bestrijding witte vlek en vergroting toegankelijkheid	7
2.5	Aandacht voor bevordering kwaliteit en transparantie bij de uitvoeringspraktijk	8
2.6	Maatschappelijk verantwoord beleggen	9
2.7	Het toeslag- of indexeringsbeleid	9
2.8	Omgaan met overschotten en tekorten	9
2.9	Zorgvuldigheid bij beschikbare-premieregelingen	10
2.10	WAO en pensioenopbouw	10
2.11	Medezeggenschap bij de uitvoering van pensioenregelingen	11
2.12	Doorwerking brutering overhevelingstoelage	11
2.13	Pensioen en verlof	12
2.14	Waardeoverdracht oude pensioenaanspraken	12
3.	Tot slot	13

Bijlage 1: Samenvatting van de *Aanbevelingen gericht op vernieuwing van pensioenregelingen* van de Stichting van de Arbeid van 20 mei 1997

Moderne en betaalbare pensioenen voor alle werknemers

Geactualiseerde agenda met aanbevelingen voor het decentrale pensioenoverleg voor de komende jaren

1. Inleiding

In mei 1997 hebben werkgevers en werknemers in de Stichting van de Arbeid een ‘agenda’ voor het decentrale pensioenoverleg geformuleerd met een pakket van met elkaar samenhangende aanbevelingen gericht op vernieuwing van pensioenregelingen in combinatie met beheersing van de pensioenlasten.¹ De samenvatting van de aanbevelingen uit 1997 is opgenomen in de bijlage. Pensioenregelingen zouden meer moeten worden afgestemd op de zich snel veranderende samenleving. In het bijzonder zouden trends als individualisering en flexibilisering ook dienen door te werken in de arbeidspensioenregelingen. Mede met het oog op de kostenconsequenties van de toenemende vergrijzing van de (beroeps)bevolking en vanuit het besef dat ook vernieuwing en aanpassing van de pensioenregeling kosten met zich brengen, achtte de Stichting het van groot belang dat meer aandacht wordt besteed aan de noodzaak van beheersing van de pensioenkosten. Daarnaast vroeg de Stichting in haar aanbevelingen nadrukkelijk aandacht voor het thema van het verbeteren van de toegankelijkheid van pensioenregelingen, onder meer door het afschaffen of beperken van toetredingsdrempels.

De aanbevelingen van de Stichting kwamen tot stand tegen de achtergrond van het verschijnen in 1996 van de kabinetsnota *Werken aan zekerheid*. In deze nota gaf het toenmalige kabinet Kok I wat de arbeidspensioenen betreft aan om met het oog op de te verwachten stijging van de pensioenkosten op langere termijn, met behulp van het fiscale- en het verplichtstellingsregime te bevorderen dat eindloonregelingen zouden worden omgebouwd tot (geïndexeerde) middelloonregelingen.

Werkgevers en werknemers hebben zich zowel om principiële als om praktische redenen tegen dit beleidsvoornemen verzet. Op basis van de verantwoordelijkheidsverdeling tussen overheid en de sociale partners vonden de sociale partners het een uitdaging om te trachten zelf op decentraal niveau een kwalitatief goed en flexibel stelsel van arbeidspensioenen te realiseren dat niet alleen voldoet aan de hedendaagse eisen, maar dat ook, door een bewuste inzet op kostenbeheersing, toekomstbestendig zal blijken te zijn.

Intensief overleg met de overheid leidde er vervolgens toe dat op 9 december 1997 met het kabinet een convenant werd overeengekomen, het *Convenant inzake de arbeidspensioenen*.² In dit convenant werden de eerdere aanbevelingen gericht op vernieuwing van de arbeidspensioenregelingen geïncorporeerd en werd op het punt van de kostenbeheersing een concrete toetsbare afspraak gemaakt. Deze afspraak hield in dat op een vijftal endogene factoren macro gezien over de periode 1 januari 1998 tot 1 januari 2001 de structurele pensioenlasten niet zouden mogen toenemen. Als hieraan zou worden voldaan, zou het kabinet niet ingrijpen in de fiscale facilitering van pensioenregelingen.

¹ Stichting van de Arbeid, **Aanbevelingen gericht op vernieuwing van pensioenregelingen**, 20 mei 1997, publicatienr. 6/97.

² **Convenant inzake de arbeidspensioenen**, overeengekomen tussen het Kabinet en de Stichting van de Arbeid op 9 december 1997, publicatienr. 12/97.

Begin februari 2001 concludeerden de convenantpartijen met elkaar op basis van de door de Pensioen- & Verzekeringskamer op verzoek van de convenantpartijen verrichte kostenmeting, de *Pensioenmeetwijzer*³, dat aan de afspraak inzake kostenbeheersing was voldaan.

Naast de toets op de pensioenkostenontwikkeling, hebben de convenantpartijen recent gezamenlijke conclusies getrokken over de mate waarin de meer kwalitatieve aanbevelingen uit 1997 gericht op vernieuwing van de pensioenregelingen op decentraal niveau hebben geleid tot aanpassing van de pensioenregelingen. Dit op basis van een evaluatieonderzoek dat onder auspiciën van de SER is verricht.

Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek hebben de convenantpartijen vastgesteld dat decentrale partijen betrokken bij pensioenregelingen gehoor hebben gegeven aan de oproep tot modernisering, kostenbeheersing en vergroting van de toegankelijkheid van pensioenregelingen zoals verwoord in het convenant. De convenantpartijen hebben dan ook met genoeg vastgesteld dat de doelstellingen van het convenant zijn gehaald.

Bij een aantal (vooral grotere) regelingen is het moderniseringsproces inmiddels tot een afronding gekomen, zodanig dat een vernieuwde pensioenregeling is afgesproken. Bij een flink aantal middelgrote regelingen en kleinere regelingen is het overleg nog gaande. Ten slotte zijn er ook regelingen waarbij het overleg over een vernieuwing nog niet of pas heel recent is gestart. Voor deze regelingen behouden de aanbevelingen uit 1997 hun waarde.

Niettemin hebben de sociale partners in de Stichting het wenselijk geoordeeld op dit moment niet alleen te komen met een herbevestiging van de aanbevelingen uit 1997, maar tegelijkertijd ook op onderdelen een actualisering aan te brengen, in de zin dat nieuwe accenten worden gelegd en op enkele onderdelen aandacht wordt geschonken aan meer recent tot stand gekomen aanbevelingen.

Wat de herbevestiging betreft, blijven de thema's van modernisering en kostenbeheersing in hun onderlinge samenhang actueel. Modernisering, omdat emancipatie en individualisering verder gaan. Zo neemt het relatieve belang van het tweede inkomen nog steeds toe. In dit verband kan ook worden gewezen op de vergaande individualisering van de AOW. Modernisering van de pensioenregeling is ook nodig, omdat de behoefte aan individuele keuzemogelijkheden (maatwerk) op het gebied van de arbeidsvoorwaarden blijft toenemen. In steeds meer arbeidsvoorwaardenregelingen worden keuzemogelijkheden geboden voor werknemers (CAO à la carte). De pensioenregeling mag daarbij niet achterblijven!

Ook het thema van de beheersing van de pensioenkosten heeft, gelet op de financiële gevolgen van de toenemende vergrijzing van de bevolking en de weer oplopende inflatie, mede gezien het bredere belang van een verantwoorde loonkostenontwikkeling, niets van zijn actualiteitswaarde verloren.

Nieuwe accenten worden gelegd op de toegankelijkheid, het bevorderen van kwaliteit en transparantie bij de uitvoering van de pensioenregeling. Maatschappelijk verantwoord beleggen wordt steeds meer een thema dat aandacht verdient.

Wat de sinds 1997 tot stand gekomen aanbevelingen op pensioenterrein betreft kan in de eerste plaats worden genoemd de aanbevelingen die in het kader van het in 1998 met het CSO

³ Pensioen- & Verzekeringskamer, **De Pensioenmeetwijzer: de pensioenkostenontwikkeling over de periode 1/1998 – 1/1/2001**, 9 februari 2001.

overeengekomen convenant gericht op de verbetering van de medezeggenschap van in het bijzonder de gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen.⁴

In de tweede plaats kan in dit verband de aanbeveling worden genoemd, gedaan in februari 2000 over te maken afspraken over de doorwerking van de brutering van de overhevelingstoelage per 1 januari 2001.

Bovendien biedt een actualisering de mogelijkheid om aandacht te schenken aan de samenhang tussen de aanbevelingen voor het decentrale pensioenoverleg en de eind 2000 overeengekomen centrale aanbeveling voor het arbeidsvoorwaardenoverleg 2001.⁵

Daarnaast kan worden gewezen op de omstandigheid dat het kabinet over de modernisering van de PSW inmiddels het advies gevraagd heeft van de SER en dat in de desbetreffende adviesaanvraag het kabinet op sommige onderdelen voorstellen heeft gedaan die, althans naar het oordeel van de sociale partners, zich beter zouden lenen voor een aanbeveling dan voor regeling bij wet.

Ten slotte is van belang dat op Europees niveau de laatste jaren meer serieuze pogingen worden ondernomen om te komen tot bepaalde gemeenschappelijke beleidslijnen inzake arbeidspensioenregelingen. Ook daarop zal de komende jaren op het nationale niveau moeten worden ingespeeld.

1.1 Recent vernieuwde pensioenregelingen

Tot besluit van deze inleiding, acht de Stichting het van belang op te merken dat de onderhavige actualisering van de pensioenaanbevelingen nadrukkelijk niet tot doel heeft om van partijen die de pensioenregelingen recent hebben aangepast in lijn met de aanbevelingen van 1997 en, op het punt van de medezeggenschap in lijn met de aanbevelingen van 1998, te verlangen om op korte termijn deze regelingen weer ter discussie te stellen. Evenmin is het de bedoeling dat reeds in ver gevorderde stadia verkerende onderhandelingen over vernieuwing van de pensioenregeling door deze aanbeveling worden doorkruist.

Dit laat evenwel onverlet dat het nuttig en wenselijk kan zijn om als partijen periodiek met elkaar na te gaan of bepaalde onderdelen van de pensioenregeling aanpassing behoeven.

⁴ **Convenant** overeengekomen tussen de Stichting van de Arbeid en het CSO over de verbetering van de medezeggenschap van gepensioneerden bij de uitvoering van pensioenregelingen, juni 1998, publicatienr. 2/98.

⁵ Stichting van de Arbeid, **Er is meer nodig; aanbevelingen voor het arbeidsvoorwaardenoverleg 2001**, februari 2001, publicatienr. 1/01.

2. De aanbevelingen

2.1 Algemeen

1. De Aanbevelingen van de Stichting van de Arbeid gericht op vernieuwing van arbeidspensioenregelingen, kostenbeheersing en vergroting van de toegankelijkheid welke in mei 1997 zijn vastgesteld, behouden onverminderd hun geldigheid.⁶ De Stichting van de Arbeid roept in het bijzonder die partijen die betrokken zijn bij pensioenregelingen die nog niet op basis van deze aanbevelingen zijn aangepast, met klem op dit alsnog spoedig te gaan doen. De betrokken partijen wordt gevraagd daarbij ook aandacht te besteden aan onderstaande actualiseringen.⁷

2.2 Het niveau van de pensioenfranchise

2. De Stichting geeft partijen betrokken bij pensioenregelingen met een nog relatief hoog franchiseniveau nadrukkelijk in overweging om in het kader van een modernisering van de pensioenregeling te streven naar een lager franchiseniveau. Dit gelet op de gewijzigde arbeids(duur)patronen en het mede als gevolg daarvan sterk toegenomen aantal tweeverdieners. Daarbij verdient het aanbeveling om het niveau van de franchise, al of niet in samenhang met de wijze waarop wordt omgegaan met het nabestaandenpensioen, zo goed mogelijk af te stemmen op het profiel van de deelnemers, het beoogde karakter van de pensioenregeling en de financiële mogelijkheden.

Zo kan bijvoorbeeld worden gekozen voor een relatief lage franchise met een nabestaandenpensioen dat op risicobasis is verzekerd tot de pensioeningangsdatum met de mogelijkheid om op dat moment desgewenst een deel van het ouderdomspensioen in te ruilen voor een nabestaandenpensioen.

Een andere aanpak kan zijn, dat wordt gekozen voor een wat hogere franchise in combinatie met een nabestaandenpensioen op opbouwbasis, dat op de pensioendatum desgewenst kan worden omgezet in een hoger ouderdomspensioen. Nadrukkelijk wordt opgemerkt dat het niet gaat om een keuze tussen slechts twee mogelijkheden. Gekozen kan worden uit een breed scala aan modaliteiten en combinaties.

⁶ Stichting van de Arbeid, **Aanbevelingen gericht op vernieuwing van pensioenregelingen**, 20 mei 1997, publicatienr. 6/97.

⁷ Deze actualisering van de pensioenaanbevelingen heeft nadrukkelijk niet tot doel om van partijen die de pensioenregelingen recent hebben aangepast in lijn met de aanbevelingen van 1997 en, op het punt van de medezeggenschap in lijn met de aanbevelingen van 1998, te verlangen om op korte termijn deze regelingen weer ter discussie te stellen. Evenmin is het de bedoeling dat reeds in ver gevorderde stadia verkerende onderhandelingen over vernieuwing van de pensioenregeling door deze aanbeveling worden doorkruist.

2.3 Kostenbeheersing

3. De in 1997 door de Stichting van de Arbeid gedane dringende aanbeveling om met het oog op de verwachte stijging van de pensioenlasten als gevolg van demografische ontwikkelingen (vergrijzing) op decentraal niveau tijdig de financiering en de houdbaarheid van de pensioenregelingen te gaan verkennen en na te gaan op welke wijze de beheersbaarheid kan worden vergroot, acht de Stichting nog steeds van toepassing.
4. Bij het realiseren van kostenverhogende verbeteringen in de regeling, zoals het verlagen van de franchise, wordt aanbevolen in eerste aanleg zorgvuldig te bezien of er mogelijkheden aanwezig zijn om de kostenstijging binnen de pensioenregeling te compenseren. Ingeval er geen compenserende maatregelen binnen de pensioenregeling kunnen worden gevonden, of wanneer daarover geen overeenstemming kan worden bereikt, acht de Stichting het noodzakelijk om deze kostenstijgingen expliciet te betrekken bij het overleg over de andere onderdelen van het arbeidsvoorwaardenbeleid.
5. Gelet op de omstandigheid dat er nog steeds veel pensioenregelingen een franchise kennen welke formeel gekoppeld is aan de AOW, dringt de Stichting er wederom krachtig op aan om in voorkomende gevallen deze koppeling los te laten en daarvoor in de plaats een beleidsmatige oriëntatie op AOW af te spreken. Een belangrijk aspect is dat het thans zeker is dat de huidige paraplubepaling op grond waarvan in een groot aantal gevallen bij de berekening van de franchise de zogeheten vóór-Oortse AOW-bedragen moeten worden toegepast, op 1 januari 2005 zal komen te vervallen. Na die datum zullen er geen vóór-Oortse AOW-bedragen meer beschikbaar komen.

2.4 Bestrijding witte vlek en vergroting toegankelijkheid

6. De Stichting van de Arbeid beveelt wederom partijen betrokken bij arbeidspensioenregelingen met klem aan om de witte vlek, voorzover dat in hun vermogen ligt, verder te verkleinen. Doelstelling is het realiseren van moderne en betaalbare pensioenen voor alle werknemers!
7. Deelname aan een arbeidspensioenregeling behoort, naar het oordeel van de Stichting van de Arbeid, inherent te zijn aan het verrichten van betaalde arbeid. De arbeidspensioenregeling is dan ook een essentieel onderdeel van het arbeidsvoorwaardenpakket.
Ondernemingen en instellingen die nog geen arbeidspensioenregeling kennen, worden wederom met kracht opgeroepen om op korte termijn daarin alsnog te gaan voorzien.
8. In het recente SER-advies *Nieuwe Pensioenwet*⁸ wordt voorgesteld werkgevers zonder arbeidspensioenregeling te stimuleren een dergelijke regeling tot stand te brengen. Voorgesteld wordt, in het Burgerlijk Wetboek het procedurevoorschrift

⁸ Publicatienr. 01/06.

op te nemen dat elke individuele arbeidsovereenkomst een pensioenparagraaf kent waarin expliciet wordt vermeld of de werknemer aan een pensioenregeling gaat deelnemen, dan wel wordt verwezen naar de bestaande pensioenregeling.

De Stichting van de Arbeid ondersteunt dit voorstel van de SER en beveelt, vooruitlopend op de beoogde wettelijke invulling, aan reeds dienovereenkomstig te handelen.

9. Daar waar pensioenregelingen zijn getroffen, beveelt de Stichting van de Arbeid aan om deze zoveel mogelijk een algemene werking te geven, in die zin dat bestaande toetredingsdrempels (minimumleeftijdsgrenzen en/of wachttijden) en uitsluitingsbepalingen worden verlaagd dan wel opgeheven.
10. Voorts verdient het dringend aanbeveling te vermijden dat bepaalde groepen van personeel van deelname aan de regeling worden uitgesloten. In dit verband doet de Stichting een dringend beroep op partijen om daarbij als uitgangspunt te kiezen dat ook het personeel met een tijdelijk dienstverband en oproepkrachten (flexwerkers) worden toegelaten tot de pensioenregeling.

2.5 Aandacht voor bevordering kwaliteit en transparantie bij de uitvoeringspraktijk

11. Bevordering van kwaliteit en transparantie worden steeds belangrijker thema's bij de uitvoeringspraktijk van de arbeidspensioenregelingen. Pensioenuitvoerders zijn professionele organisaties geworden waar de arbeidsvoorwaarde pensioen modern en professioneel wordt gemanaged. Terecht worden steeds hogere eisen gesteld aan de kwaliteit en deskundigheid van managers en bestuurders van pensioenuitvoerders.
12. Onder bevordering van de kwaliteit en transparantie wordt nadrukkelijk ook verstaan dat voortdurend aandacht wordt geschonken aan het bevorderen van de klantvriendelijkheid, mede door zo eenvoudig mogelijke procedureregels en formulieren, die overigens ook voor ouderen goed leesbaar dienen te zijn. In dit kader past ook aandacht voor het verzorgen van goede voorlichting over de regeling en meer in het algemeen het bevorderen van een goede communicatie met allen die bij de pensioenregeling zijn betrokken.
13. Medezeggenschap van deelnemers én van gepensioneerden bij de uitvoering van de regeling (bestuursvertegenwoordiging, deelnemersraad, of deelnemersvergadering) kan hieraan een belangrijke bijdrage leveren (zie ook aanbeveling nr. 20).
14. De kwaliteit van het beleggingsbeleid kan worden bevorderd door te komen tot een zorgvuldige afstemming van het beleggingsbeleid op verplichtingenstructuur (een ALM-studie is in veel gevallen noodzakelijk), als ook door benchmarking, ook voor ondernemingspensioenfondsen, vrijwillige bedrijfstakpensioenfondsen en verzekeraars (in hun rol van pensioenuitvoerder bij gesepareerde beleggingsdepots).

2.6 Maatschappelijk verantwoord beleggen

15. De Stichting van de Arbeid beveelt partijen betrokken bij pensioenregelingen als ook de besturen van pensioenfondsen aan om het thema van maatschappelijk verantwoord beleggen in bespreking te nemen; dit ten einde met elkaar na te gaan op welke wijze hiermee in de eigen situatie zal (kunnen) worden omgegaan. Dit kan bijvoorbeeld door het thema aan de orde te stellen bij de vaststelling van het beleggingsbeleid, of uit te werken in een zogenaamde beleggingscode. In het jaarverslag kan verantwoording van het gevoerde beleggingsbeleid worden afgelegd.

2.7 Het toeslag- of indexeringsbeleid

16. Voor zover er nog pensioenregelingen zijn waaraan dit essentiële element ontbreekt, acht de Stichting het de hoogste tijd dat partijen betrokken bij dergelijke regelingen hierin met spoed alsnog voorzien. Deze oproep heeft nadrukkelijk ook betrekking op die rechtstreeks verzekerde regelingen die nog geen bestendig toeslagverleningsbeleid kennen. De Stichting beveelt in concreto aan om te komen tot de formulering van een voorwaardelijk recht op een bestendige toeslagverlening waarvoor ook de nodige financiële waarborgen dienen te worden geschapen. In de eerste plaats is het in dit verband van belang bij de financiering rekening te houden met de toeslagverlening. In de tweede plaats verdient het nadrukkelijk aanbeveling om het beleid inzake toeslagverlening in de regeling zo transparant mogelijk te maken, door de besluitvormingsprocedure en de daarbij te hanteren criteria expliciet in de regeling op te nemen. In het jaarverslag dient op transparante wijze te worden aangegeven of en in hoeverre het beoogde toeslag- of indexeringsbeleid kan worden nagekomen.

2.8 Omgaan met overschotten en tekorten

17. De Stichting beveelt partijen aan om goede afspraken te maken over de wijze waarop door het pensioenfonds met eventuele overschotten of tekorten zal worden omgegaan en wat de positie van de werkgever daarbij is. In dat kader verdient het eveneens aanbeveling aandacht te schenken aan de besluitvormings- en medezeggenschapsprocedures die in die omstandigheden zullen worden gevolgd. Onder verwijzing naar de opvatting van de SER in zijn recente advies Nieuwe Pensioenwet,⁹ verdient het aanbeveling dat het bestuur van het pensioenfonds in algemene beleidslijnen aangeeft wanneer sprake is van een overschot.¹⁰ Vervolgens verdient het aanbeveling aan te geven welke handelwijze gevolgd zal worden in het geval zich daadwerkelijk een overschot of een tekort voordoet. Deze aanpak dient overigens in de actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN) te worden vastgelegd.

⁹ Publicatienr. 01/06.

¹⁰ Voor de vaststelling of er in voorkomende gevallen sprake van een overschot, is een ALM-studie veelal onontbeerlijk. In het SER-advies wordt in dit verband terecht de opmerking gemaakt dat de financiële ruimte bedoeld voor indexatie of andere buffers in ieder geval niet als een vermogensoverschot kan worden aangemerkt.

2.9 Zorgvuldigheid bij beschikbare-premieregelingen

18. Vanwege het ontbreken van zekerheden en de risico's die deelnemers lopen (tegenvallende beleggingsresultaten, een lage rentestand bij de aankoop van het pensioen met het opgebouwde pensioenkapitaal), acht de Stichting van de Arbeid de toepassing van beschikbare-premieregelingen vooral geëigend in de vorm van deelcomponenten in aanvulling op eindloon-, of middelloonregelingen.

De Stichting van de Arbeid is van oordeel dat partijen betrokken bij beschikbare-premieregelingen, gelet op de risico's welke inherent zijn aan dergelijke regelingen, een zorgvuldig en prudent beleid dienen te voeren. Het gaat tenslotte ook bij beschikbare-premieregelingen om pensioenregelingen onder de PSW!

Wat de samenstelling betreft van de 'asset-mix' bij beschikbare-premieregelingen beveelt de Stichting aan om op enigerlei wijze een relatie te leggen tussen de verdeling tussen vastrentende en zakelijke waarden en de resterende looptijd tot de pensioeningangsdatum.

Daar waar het beleggingsbeleid niet door een fonds wordt gevoerd, maar aan de individuele deelnemers wordt overgelaten (keuze van zogenoemde 'unit-linked'-participaties in beleggingsfondsen), zou kunnen worden overwogen bepaalde beperkingen aan te brengen ter vermindering van te grote beleggingsrisico's. Dit kan bijvoorbeeld door het hanteren van vuistregels die zijn afgeleid van de handelwijze terzake van pensioenfondsen.

Ten slotte is bij beschikbare-premieregelingen een goede voorlichting van de deelnemers, waarbij ook nadrukkelijk aandacht wordt geschonken aan de risico's, van groot belang.

2.10 WAO en pensioenopbouw

19. De Stichting van de Arbeid en de pensioenkoepels hebben zich in de eerste helft van 2001 gezamenlijk gebogen over het probleem dat reïntegrerende gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers die een voltijd- of een deeltijd baan aanvaarden met een deeltijdpercentage dat groter is dan hun arbeidsgeschiktheidpercentage mogelijk geconfronteerd worden met een in totaliteit te hoge franchise en als gevolg daarvan een geringere pensioenopbouw realiseren dan redelijk en wenselijk wordt geacht. In de rapportage van de Subwerkgroep Pensioenopbouw bij Reïntegratie¹¹ wordt voorgesteld de oplossing voor dit probleem te zoeken in het toepassen van een lagere franchise in de bestaande premievrije voortzetting in de pensioenregeling van de 'oude' werkgever. Voor reïntegrerende deelnemers met een hoger deeltijdpercentage in het nieuwe dienstverband dan de mate van arbeidsgeschiktheid, zou daardoor de premievrije pensioenopbouw in de 'oude' regeling worden verhoogd.

De Stichting van de Arbeid acht het van groot belang dat partijen betrokken bij pensioenregelingen en de betrokken pensioenuitvoerders in die gevallen waar het probleem zich voordoet daarvoor ook daadwerkelijk een oplossing tot stand

¹¹ Stichting van de Arbeid, **Aanbeveling beperking pensioenverlies bij reïntegratie gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers** (inclusief de rapportage van de Subwerkgroep Pensioenopbouw bij Reïntegratie); 17 mei 2001, publicatienr. 04/01

brengen. Met het oog daarop beveelt de Stichting van de Arbeid de gezamenlijk met de pensioenkoopels ontwikkelde oplossingsrichting nadrukkelijk aan.

Deze aanbeveling laat overigens onverlet dat ook andere oplossingen, bijvoorbeeld door het in voorkomende gevallen toepassen van de hardheidsclausule, effectief kunnen zijn. Voorts laat de aanbeveling onverlet dat in voorkomende gevallen door partijen beperkingen kunnen worden gesteld aan de tijdsduur van de te bieden mogelijkheid van een verhoogde pensioenopbouw in de oude regeling ingeval van reïntegratie bij een andere werkgever. Hieraan kunnen financiële redenen ten grondslag liggen.

De Stichting van de Arbeid acht het echter wel van belang dat de voorgestelde maatregel van substantiële betekenis zal zijn.

2.11 Medezeggenschap bij de uitvoering van pensioenregelingen

20. In 1998 is over de medezeggenschap van gepensioneerden een belangrijk akkoord gesloten tussen het CSO, de koepelorganisatie waarin de ouderenorganisaties vertegenwoordigd zijn, en de Stichting van de Arbeid met een aantal concrete aanbevelingen voor zowel bedrijfstakpensioenfondsen, ondernemingspensioenfondsen als voor de rechtstreeks verzekerde regelingen om de medezeggenschap van in het bijzonder de gepensioneerden (echter ook voor de actieve deelnemers) substantieel te verbeteren.

Hoewel op dit moment een evaluatieonderzoek onder auspiciën van de SER wordt verricht en de Stichting en het CSO medio 2001 zullen bespreken op welke wijze verder zal worden gegaan, wil de Stichting deze actualisering van haar pensioen-aanbevelingen benutten om partijen betrokken bij het decentrale pensioenoverleg op te roepen om, voorzover de aanbevolen maatregelen nog niet zijn geëffectueerd, dit alsnog met spoed te gaan doen.

2.12 Doorwerking brutering overhevelingstoeslag

21. De Stichting van de Arbeid heeft in een brief van 28 februari 2000 aan partijen betrokken bij arbeidsvoorwaarden- en arbeidspensioenregelingen aanbevolen met elkaar zorgvuldig na te gaan welke consequenties de bruteringsoperatie zal hebben voor de pensioenregeling(en); dit teneinde tijdig adequate maatregelen te treffen.¹² Doelstelling is om de doorwerking van de bruteringsoperatie voor de arbeidspensioenen in totaliteit zo loonkosten- en inkomensneutraal mogelijk te laten verlopen.

Thans wil de Stichting deze aanbeveling wederom nadrukkelijk onder de aandacht brengen van partijen betrokken bij die pensioenregelingen waarvoor nog geen afspraken over de doorwerking van de brutering van de overhevelingstoeslag zijn gemaakt.

¹² Stichting van de Arbeid, **Aanbeveling brutering overhevelingstoeslag en arbeidspensioenen**, 28 februari 2000, publicatienr. 4/00.

2.13 Pensioen en verlof

22. De Stichting van de Arbeid beveelt partijen betrokken bij aanvullende pensioenregelingen waarin is voorzien in een nabestaanden en/of een invaliditeitspensioen met nadruk aan om, voorzover dit nog niet is gebeurd, te voorzien in de mogelijkheid van voortzetting van de verzekering van het arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico voor werknemers die ouderschapsverlof, zorgverlof, verlof in verband met educatie dan wel sabatsverlof genieten; dit op basis van de grondslag die gold onmiddellijk voorafgaande aan het verlof.¹³

Tevens verzoekt de Stichting van de Arbeid partijen bij aanvullende pensioenregelingen om, voorzover dit nog niet eerder is gebeurd, nader te bezien onder welke voorwaarden, bijvoorbeeld terzake van de kostentoedeling, in de pensioenregeling de mogelijkheid tot volledige voortzetting van de opbouw van het oudedagspensioen voor werknemers die van bedoeld verlof gebruikmaken, kan worden opgenomen.¹⁴

Voorts kan de transparantie worden bevorderd door de rechten en plichten inzake de volledige of gedeeltelijke voortzetting van de deelneming aan de pensioenregeling tijdens verlof zoveel mogelijk in het reglement worden genoemd.

De Stichting beveelt ten slotte aan de nodige zorg te besteden aan een goede voorlichting aan werknemers over de pensioenaspecten van het verlof.

2.14 Waardeoverdracht oude pensioenaanspraken

23. Op 8 juli 1994 heeft de Stichting van de Arbeid de *Aanbeveling tot waardeoverdracht van oude pensioenaanspraken* uitgebracht.¹⁵ In deze aanbeveling, welke nog steeds geldig is, wordt partijen betrokken bij pensioenregelingen en uitvoerders gevraagd zoveel mogelijk medewerking te verlenen aan verzoeken van deelnemers die hun opgebouwde pensioenaanspraken vóór inwerkingtreding van de wettelijke regeling van waardeoverdracht, alsnog in de pensioenregeling van hun huidige werkgever onder te brengen. Daarbij is ook aanbevolen om zoveel mogelijk de rekenregels toe te passen die gelden voor toepassing van het wettelijk recht op waardeoverdracht.

In het recente SER-advies *Nieuwe Pensioenwet* is het voorstel gedaan om de definitie van wat onder 'actuariële gelijkwaardigheid' in artikel 32a sub f van de PSW moet worden verstaan, te wijzigen. Deze wijziging zou moeten inhouden dat geen beroep meer kan worden gedaan op de nietigheidsbepalingen als met de af-

¹³ Uit evaluatieonderzoek is gebleken dat bij verlofvormen anders dan ouderschapsverlof de voortzetting van de dekking van het arbeidsongeschiktheids- en het overlijdensrisico nog niet in alle gevallen is geregeld.

¹⁴ Ook wanneer volledige voortzetting van de deelneming aan de regeling op kosten van de verlofganger mogelijk is, verdient het aanbeveling tevens te voorzien in de mogelijkheid van voortzetting van uitsluitend de dekking van het arbeidsongeschiktheids- en overlijdensrisico. Dit om te voorkomen dat als een verlofganger op grond van kostenoverwegingen afziet van een volledige voortzetting gedurende de verlofperiode, dit noodzakelijkerwijs tot gevolg heeft dat ook het invaliditeits- en overlijdensrisico onverzekerd blijft, terwijl de premiekosten daarvan betrekkelijk gering zijn.

¹⁵ Stichting van de Arbeid, *Aanbeveling tot waardeoverdracht van oude pensioenaanspraken*, 8 juli 1994, publicatienr. 4/94.

spraken in verband met de waardeoverdracht is ingestemd door de deelnemer en zijn/haar partner. De SER dringt er in zijn advies op aan dat het kabinet deze oplossing met voorrang betreft bij een herziening van de PSW.

De Stichting van de Arbeid, ervan uitgaande dat de wet snel wordt aangepast, beveelt in het vooruitzicht daarvan aan reeds nu conform te handelen.

3. Tot slot

De doorwerking van deze aanbevelingen zal per 1 juli 2006 worden geëvalueerd met als peildatum 1 januari 2006, of op onderdelen zoveel eerder als er signalen zijn die daartoe aanleiding geven.

Deze aanbevelingen zijn tot stand gekomen vanuit het wederzijds bij partijen in de Stichting van de Arbeid levende besef dat de sociale partners op centraal en decentraal niveau primair verantwoordelijk zijn voor de inhoud van de arbeidsvoorwaarde pensioen. Partijen in de Stichting hebben met elkaar afgesproken dat in geval van vergaande inhoudelijke wetgeving op het gebied van de arbeidspensioenen, zij zich over het voortzetten van deze aanbevelingen nader zullen bezinnen.

**SAMENVATTING VAN DE AANBEVELINGEN VAN DE STICHTING VAN DE ARBEID
GERICHT OP VERNIEUWING VAN PENSIOENREGELINGEN VAN 20 MEI 1997**

A. Algemeen

1. De Stichting beveelt partijen betrokken bij arbeidspensioenregelingen aan overleg te gaan voeren over een vernieuwing van de pensioenregeling, enerzijds door de inhoud en vormgeving van de pensioenregeling beter af te stemmen op veranderingen in het arbeidsbestel en anderzijds door het treffen van maatregelen gericht op een betere beheersing van de pensioenkosten, waardoor het voortbestaan van de regeling kan worden veiliggesteld. Dit vraagt flexibiliteit en maatwerk, rekening houdend met de mogelijkheden van ondernemingen en met de wensen van werknemers, afhankelijk van hun persoonlijke omstandigheden, die per levensfase kunnen verschillen.
2. Juist met het oog op de noodzaak van kostenbeheersing, beveelt de Stichting van de Arbeid aan zoveel mogelijk te kiezen voor een integrale aanpak, waarbij in beginsel alle elementen van de pensioenregeling in de overwegingen worden betrokken.

B. Pensioendoelstelling en pensioensysteem

3. Uitgaande van de hoofddoelstelling van het pensioenstelsel: het bieden van een adequate inkomensvoorziening voor de postactieve levensfase, is de Stichting van de Arbeid van oordeel dat een doelstelling van arbeidspensioenregelingen zou moeten blijven, pensioenresultaten te realiseren die bij volledige opbouw, tezamen met de AOW, in een redelijke relatie staan tot het laatst verdiende loon, waarbij kan worden opgemerkt dat de meeste van de thans toegepaste systemen, zoals eindloonregelingen en geïndexeerde middelloonregelingen in het algemeen kunnen leiden tot realisering van deze doelstelling.
4. Hoewel de Stichting vanwege de relatie met het loon een voorkeur heeft voor eindloon- of geïndexeerde middelloonregelingen, acht zij het zeer wel denkbaar dat ook gekozen wordt voor regelingen waarbij een dergelijke regeling als hoofdcomponent gecombineerd wordt met (deel)-componenten volgens het beschikbare-premiesysteem. Het adequaat zijn van pensioenuitkomsten wordt overigens mede bepaald door de invulling van elementen zoals het opbouwpercentage, de franchise, meetellende inkomensbestanddelen en dergelijke; dit mede afgestemd op gangbare salarisontwikkelingen in relatie tot diensttijd.
5. Voorzover nog geen bestendig beleid wordt gevoerd om door middel van toeslagverlening op ingegane pensioenen het bereikte individuele pensioenresultaat 'op niveau' te houden, beveelt de Stichting van de Arbeid aan dit alsnog op verantwoorde wijze te gaan doen.
6. Uit een oogpunt van kostenbeheersing vindt de Stichting dat moet worden afgezien van een automatische reglementaire koppeling van de franchise aan de AOW, zowel wat het niveau als de aanpassing in de tijd betreft. Wel zou moeten worden uitgegaan van een bestendige be-

leidsmatige oriëntatie van de franchise op de AOW. Het behoort tot de gezamenlijke verantwoordelijkheid van partijen een oplossing te zoeken voor verschillen die kunnen ontstaan als gevolg van een mogelijk te ver uiteenlopen van de franchise en de AOW.

C. Vernieuwing van de pensioenregeling

7. De Stichting acht het wenselijk dat partijen zich nadrukkelijk gaan herbezinnen op het niveau van de franchise in de pensioenregeling. Bij veel pensioenregelingen is de huidige franchise nog gebaseerd op de kostwinnerssituatie, hetgeen ertoe leidt dat een toenemend aantal tweeverdieners en alleenstaanden het beoogde pensioenresultaat, ook bij een volledige opbouw, niet kunnen bereiken. Franchiseverlaging biedt hiervoor een oplossing, maar leidt tot een veelal substantiële stijging van de pensioenkosten. Gelet op de noodzaak van kostenbeheersing, betekent dit dat, indien een dergelijke maatregel wordt overwogen, ook voor het kostenvraagstuk een oplossing gevonden dient te worden, bij voorkeur op andere onderdelen van de pensioenregeling.
8. Veranderingen in het niveau van de franchise in combinatie met kostencompenserende maatregelen kunnen leiden tot herverdelingen van het pensioenresultaat, zowel tussen tweeverdieners en alleenverdieners als tussen hogere en lagere inkomenscategorieën. Daarvoor moeten evenwichtige oplossingen worden gevonden, waarbij het nodig kan zijn overgangsmatregelen te treffen. Bij de oplossing van het vraagstuk van het niveau van de franchise dient ook betrokken te worden het gegeven dat per 1 januari 2002 de werking van de paraplubepaling, op grond waarvan voor de pensioenregelingen de vóór-Oortse AOW dient te worden toegepast, wordt beëindigd.
9. De Stichting doet een dringende oproep om ter verkleining van de 'witte vlek' zoveel mogelijk werknemers met flexibele arbeidsrelaties toegang te verlenen tot de pensioenregeling. Tevens dringt de Stichting erop aan de uitsluiting van werknemers in specifieke beroepsgroepen in pensioenregelingen ongedaan te maken.
10. De Stichting geeft in overweging de bestaande minimumleeftijdsgrenzen met betrekking tot de deelname aan pensioenregelingen af te schaffen.
11. De Stichting acht het van belang dat de pensioenleeftijd wordt geflexibiliseerd.
12. Voorzover nog geen aanvang is gemaakt met het overleg over de omzetting van vut-regelingen in flexibele pensioneringsregelingen, beveelt de Stichting, onder verwijzing naar haar eerdere nota *Werkend ouder worden*¹⁶, aan hiermede op korte termijn een aanvang te maken.
13. Mede tegen de achtergrond van het toenemende aandeel van flexibele beloningselementen die tevens een structureel karakter dragen, verdient het zorgvuldige overweging op nieuw te bezien welke beloningselementen onder het pensioengevende salaris kunnen worden gebracht.

¹⁶ Stichting van de Arbeid; **Werkend ouder worden - Overwegingen bij en aanbevelingen over een arbeidsparticipatiebevorderend ouderenbeleid**, 26 juni 1993, publicatienr. 5/93.

14. De Stichting van de Arbeid vertrouwt erop dat de recent vastgestelde bredere aanbeveling inzake de pensioenvoorziening gedurende verlof voor zorgtaken of educatie, door partijen zal worden opgevolgd.
15. Naar het oordeel van de Stichting kan om een aantal redenen niet ontkomen worden aan een fundamentele herbezinning op de functie van het nabestaandenpensioen in de pensioenregeling en op de financiering daarvan (al dan niet op risicobasis). Het is gewenst dat partijen daarbij tevens zorgvuldig nagaan op welke wijze in de praktijk is omgegaan met het afdekken van het bredere nabestaandenrisico, met inbegrip van het Anw-hiaat.
16. De Stichting van de Arbeid beveelt partijen aan in het kader van een vernieuwing van de pensioenregeling nadrukkelijk aandacht te besteden aan het bieden van meer individuele keuzemogelijkheden aan de deelnemers. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan:
- * omzetting van de toezegging op nabestaandenpensioen in een hoger of een eerder ingaand ouderdompensioen;
 - * beperking van de verplichte collectieve pensioenopbouw versus verruiming van de vrijwillige individuele pensioenopbouw binnen de kaders van het arbeidspensioen;
 - * meer mogelijkheden voor vrijwillige inkoop van pensioenrechten (bij hiaten in de pensioenopbouw in het algemeen en van late starters en van vrouwen in het bijzonder) binnen het raam van de pensioenregeling;
 - * uitruil tussen prepensioen en ouderdompensioen;
 - * mogelijkheden voor variabele spreiding OP in de tijd (binnen de daarvoor gestelde fiscale begrenzingsen);
 - * keuze uit verschillende pensioenpakketten.
17. De Stichting wijst op de noodzaak van voldoende voorlichtingscapaciteit, zowel in kwalitatief als in kwantitatief opzicht, opdat een actief voorlichtingsbeleid kan worden gevoerd dat niet alleen gericht is op de collectiviteit van de deelnemers, maar ook op verzoeken van individuele deelnemers om informatie over de geboden keuzemogelijkheden en de mogelijke gevolgen daarvan, toegespitst op de individuele situatie.
Voorts acht de Stichting het van belang dat blijvende aandacht wordt geschonken aan de deskundigheid bij het besturen van pensioenfondsen.

D. Beheersing van de pensioenkosten

18. Met het oog op de verwachte stijging van de pensioenlasten als gevolg van demografische ontwikkelingen (vergrijzing), verdient het dringende aanbeveling dat de sociale partners op decentraal niveau de financiering en de financiële houdbaarheid van de pensioenregelingen tijdig gaan verkennen en nagaan op welke wijze de beheersbaarheid kan worden vergroot.
19. In concreto geeft de Stichting de volgende elementen in overweging:
- * integratie van de besluitvorming over de loonontwikkeling en over de inhoud van de pensioenregeling;
 - * het ontdoen van de pensioenregeling, voorzover dit nog niet is geschied, van automatiseren terzake van de zogeheten backservice. Te overwegen elementen in dit verband zijn:
 - beschermende maatregelen tegen individuele salarisstijgingen die de gemiddelde salarisontwikkeling ruim te boven gaan;

- eindloonregelingen mitigeren voor forse salarisverhogingen vlak voor de pensioen- datum;
- geen reglementaire onvoorwaardelijke toezegging terzake van het indexatie- of toeslagbeleid;
- bestendige beleidsmatige oriëntatie van de franchise op de AOW in plaats van een reglementair automatisme;
- * het hanteren van een expliciete kostendoelstelling bij de vernieuwing van de pensioenre- geling;
- * vergroting van de inspanningen om met deskundige hulp het beleggingsbeleid te optima- liseren;
- * het door partijen aan besturen van pensioenfondsen opdragen van het regelmatig (bijvoorbeeld eenmaal per 5 jaar) (doen) uitvoeren van een grondige verkenning van de kostenontwikkeling uit hoofde van de pensioenregeling.